

La perspectiva infinita

Temps era temps

(Repercussió de les coses dels enginyers)

De la primera sortida de treball com a membre del Cine-Club de l'Escola d'Enginyers de Barcelona, en recordo algunes coses amb precisió. Josep Maria Robusté "Robus" i jo vam entrar al Seat 850 de Martí Rom. Com sempre, arribàvem tard. Com sempre també, anant per no se sap quines dreceres, fent no se sap bé quina sèrie de maniobres *non-sanctas*, Martí Rom hi va arribar a temps. La cita era a la plaça Nova, a la seu del Col·legi d'Arquitectes. L'objectiu n'era veure tres curts metratges propietat del Col·legi, *Miró l'altre*, *Aidez l'Espagne!* o (*Miró 37*) i *Premios Nacionales*, realitzats per Pere Portabella, de qui s'anava a iniciar al cine-club un cicle exhaustiu, que comprendria la seva etapa com a productor (*Los golfos* de Saura, *El cochecito* de Ferreri, *Viridiana* de Buñuel, i també tota una sèrie de curts metratges de gent d'"Aixelà" o "La fàbrica de cine") i com a productor.

En "Robus", l'altre dia el vaig veure per la rambla de Catalunya. Una mica més gras, però segur que devia ser ell. Amb la indecisió de si l'era o no l'era, de si l'abordava o no, es va perdre al lluny, tot fent-se inabastable. La darrera vegada que el vaig veure, que es deu remuntar a fa cosa de setze anys, ja amb treball estable, casat, amb descendència, es mantenia allunyat completament del fet cinematogràfic, com a anys llum d'acabar aquella assignatura que li restava per completar la carrera d'enginyer industrial. Continuava, malgrat tot, essent un fervorós devorador de diaris, els quals espremia fins a extreure'n tot el suc sarcàstic que, en una època políticament molt activa, se'n podia obtenir. En Martí Rom (i el lector ocasional dels Fulls Informatius ho ha de saber), d'aleshores ençà no l'he deixat de veure. Les intervencions mínimes que he tingut en aquestes coses del cinema i similars, les dec gairebé totes a ell. A més de ser en certa manera el seu "successor" al cine-club de l'Escola, em va arrossegar (la qual cosa li he d'a-

grair, és clar) a escriure amb ell o en seccions obertes per ell a *Cinema 2000*, *Dirigido por* o *Nueva Lente*, i mentrestant li vaig sostenir alguns focus en els seus primers passos com a realitzador (corealitzador amb "Robus"). Quan tot això s'havia acabat o anava acabant-se, va sorgir la proposta de portar amb ell el cine-club de l'Associació d'Enginyers..., i ja van dotze anys.

Aleshores (just quan anàvem amb el Seat 850 a entrar de ple en el que havia fet Portabella) Martí Rom ja era molt hàbil en això de les planificacions de projectes, tenia una agenda de números de telèfon i adreces considerable, esmerçava -coses de l'edat, segurament- energies increïbles per casar el més petit punt d'informació lligat al tema, i semblava ja saber -traient-ho de no se sap quina font prèvia- una bona part de com i per qui s'havia desenvolupat el cinema espanyol d'interès, que poc a poc, atesos els temps de foscor, es va anar desplaçant cap a zones més i més marginals. Però o el projecte amb Portabella era a llarg termini o bé alguna cosa se li va escapar de la mà de les seves estrictes planificacions. Perquè si bé és cert que el cicle complet de les pel·lícules de Portabella es va efectuar sense a penes absències al moment previst (més d'un trimestre del curs següent, crec recordar, encara que no ho puc confirmar, perquè vaig deixar sense que me'l tornessin el dossier del curs), va passar sense cap suport documental, en contra del costum del cine-club. No va ser fins el maig del 75, quan Martí Rom ja no estava "de fet" al cine-club, quan va aparèixer per fi un llibret dedicat a Portabella, editat, com tot el del cine-club, a CPDA (Comissió de Publicacions de la Delegació d'Alumnes) (1). Per entremig quedaven força converses amb Portabella i investigacions paral·leles per ambdues bandes.

Si ara recordo tot això és perquè en un interessant llibre d'Esteve Riambau i Miritó Torreiro editat recentment per la Generalitat de Catalunya, (2) dedicat a l'"Escola de Barcelona", un dels esdeveniments més fracassats però amb més interès cinematogràfic dels que han tingut lloc mai per aquí, s'hi fa menció repetidament a la font d'informació que els ha suposat l'existència del *Finestra Santos*, el llibre número 1

de la nostra etapa -ja de dotze anys- al Cine-Club de l'Associació d'Enginyers, dedicat al músic/cineasta Carles Santos, (3) i, sobretot, d'"una llarga entrevista concedida per Pere Portabella als membres del Cine-club Ingenieros (entre d'altres J.M. García Ferrer i Martí Rom), i només parcialment editada". I doncs, ara que me'n recordo una mica del tema, vull deixar les coses com les recordo.

Unes primeres -breus- al·lusions al llibret de l'Associació *Finestra Santos*, que tant ha fet parlar al cap dels anys:

- El llibret es troba avui completament exhaurit. A mi em sembla que no me'n queda més que el meu exemplar, i em penso que deu passar el mateix a Martí Rom o a la mateixa Associació.

- Vist avui en dia, la presentació del llibre deixa molt a desitjar. Per sort s'ha millorat molt des del número 1 a l'11 de la col·lecció, tant pel que fa a presentació visual com a caça d'errates, de les quals aquell inicial era ple.

- A pesar dels peròs anteriors, ha estat un dels llibres més sol·licitats i que més repercussió ha tingut. Com a coses més curioses que en recordo, a més de les mencions conegudes, de les quals hem anat informant per mitjà dels Fulls, jo destacaria aquella sol·licitud de reedició per part de la Generalitat Valenciana, a la qual, encara que crec que no es va acabar de dur a terme, vam donar permís sempre que s'esmentés que l'original era de l'Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya, i la recerca que la Filmoteca de Saragossa féu de l'exemplar.

- Ja que la cosa va funcionar tan bé, caldria deixar dit per alguna banda que la idea d'un cicle dedicat a Carles Santos fou de Joaquim Romaguera i Ramió, que havia portat el Cine-Club fins aleshores, seguint una línia de difusió del cinema independent molt interessant.

- Les entrevistes amb Brossa i amb Portabella, que doten de més interès el llibre, foren, com sempre, gestionades per Martí Rom. Tal com vaig intentar assenyalar en una introducció malparada per errors de

transcripció/composició, l'entrevista amb Carles Santos (que avui crec que sabríem fer millor) serà recordada si més no per una paella que Carles Santos ens va oferir al seu pis enfront del port de Vinaròs. Una paella exquisida feta a base d'uns calamarsos que ell mateix havia pescat de matinalda amb la seva barca, els quals la seva dona estigué estovant tot el matí a força de cops (pom, pom, pom!) escrupolosament enregistrats al magnetòfon. Això de banda, recordo la vergonya passada quan vaig veure que Carles Santos havia corregit, entre d'altres, la grafia del nom de Merce Cunningham, el monstre de la dansa contemporània, en aquell temps un autèntic desconegut -com tants!- per a mi...

Esteve Rimbau i Mirito Torreiro fan esment repetidament del *Finestra Santos*, bo i assenyalant-ne l'origen (jo he arreplegat les citacions de les pàgines 72, 74, 294 i la bibliografia), però sobretot del llibret sobre Portabella del mes de maig del 75 i de les entrevistes prèvies de què he parlat. Aquí són oportunes algunes puntualitzacions:

- Tant el llibret com les entrevistes s'han de posar sens dubte a l'"haver" de Martí Rom, que fou l'*alma mater* del projecte. Si bé d'altres l'hi acompanyàvem, sense nosaltres el projecte podria haver continuat endavant, però no al revés. Mai no hauríem fet el llibret sobre Portabella sense Martí Rom (que va editar ell completament, tant sols canviant-hi el seu nom pel de "Cine-club Ingenieros", ni hauríem efectuat els contactes de tota mena que efectuà per disposar de totes les pel·lícules del cicle, per exemple.

Si bé d'altres, com jo, vam acudir a les entrevistes amb Portabella, la nostra presència hi era més aviat perquè hi hagués algú més. Jo en recordo algunes amb simpatia, perquè foren el meu baptisme de foc en aquestes coses (i no he estat gaire prop del foc en altres ocasions), però la veritat és que la meua col·laboració per aconseguir obtenir tota aquella informació tan rica que es podia obtenir de Portabella fou molt reduïda. En tot cas, recordo un cert *feeling* assolit amb ell, perquè va descobrir en mi un afeccionat al jazz, a

Charlie parker, com ell ho havia estat a la seva joventut, en què -"gran" revelació per als qui ho desconeguin- havia exercit de bateria d'un grup. Anècdotes d'aquesta mena, o coincidències en gustos cinematogràfics, d'un pes relatiu i valor informatiu molt escàs, podia obtenir un pobre infeliç com jo, que tan sols sentia parlar d'unes misterioses "Assemblees" que ens apartaven del nostre home de tant en tant, o que ajornaven una reunió ja compromesa al seu apartament, sense saber a què carall es referia tot allò. (Portabella estava, en aquells moments, de ple en les tasques de l'Assemblea de Catalunya).

Tant llegir els noms García Ferrer/Martí Rom, referents tant a allò desenvolupat a l'Escola d'Enginyers com a l'Associació, m'ha semblat que era just, a l'hora d'informar en els Fulls d'aquestes referències que ens han d'omplir de satisfacció, d'assignar al Cèsar el que és del Cèsar...

Un darrer punt. Tant Martí Rom com, més modestament, jo, vam donar una certa informació als dos autors del llibre, els quals coneixem des dels temps fundacionals de *Dirigido por* (un fet en el qual, i algun dia s'hauria d'haver d'explicar, crec que van tenir alguna cosa a veure les sessions del Cine-club de l'Escola d'Enginyers). Penso que és obligació assenyalar (la nota la signo només jo perquè he aprofitat per escriure sobre Martí Rom, però aquest punt en concret de segur que ell el signaria amb mi) que als nostres dies no és habitual el que ells han fet amb nosaltres, en el fons allunyats de totes les capelles hagudes i per haver del món cinematogràfic, uns pobres enginyers dedicats professionalment a tasques totalment allunyades del cinema i la informació cinematogràfica:

- Ens han tramès el llibre dedicat, amb uns mots personals d'agraïment.

- Fan constar aquest agraïment en lletres d'impremta abans del sumari del llibre.

- Als nombrosos llocs en què han recollit citacions textuais de les publicacions referides, en fan constar la procedència (i aquesta vegada sí que surt ben recollit el nom de l'Associació d'Enginyers...).

La veritat és que un queda al seu torn agraït, gairebé admirat, d'aquestes mostres d'agraïment desgraciadament tan poc habituals...

J. M. García Ferrer

Notes:

(1) Cine-club Ingenieros, *Pere Portabella*, Barcelona, maig de 1975.

(2) Esteve Rimbau i Casimiro Torreiro, *Temps era temps. El cinema de l'Escola de Barcelona i el seu entorn*, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Barcelona, 1993.

(3) J.M. García Ferrer i Martí Rom, *Finestra Santos*, Cine-club Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya, Barcelona, 1982.

“Fulls informatius” (4-1988)

■ L'enginyer i el cinema (1)

Avui no parlarem sobre si l'enginyer valora el cinema i hi va o té vídeo i enregistra les pel·lícules de la televisió, o sobre si lloga cintes en un vídeo-club i llavors no té temps per a veure les enregistrades de la televisió, i a vegades ni les llogades. Aquest seria un aspecte del tema, però no.

No parlarem dels directors de cinema que són, han estat o quasi han estat enginyers, que és un altre aspecte del qual es podria treure força suc, però no.

Voldríem aquí parlar (per escriure) de quelcom així com «la imatge de l'enginyer que dóna el cinema».

Fem una enquesta ràpida i de resultats –ja ho anticipo– pobríssims: que qualsevol bon jan lector d'aquestes línies em digui així, de pressa, tres pel·lícules que se li acudeixin que parlin «de l'enginyer».

Bé, abaixem el llistó: dues pel·lícules (...), una!

No, és veritat, no existeixen. No hi ha pel·lícules que reflecteixin el món de l'enginyer, des del seu punt de vista, en el cinema.

Posats a cercar-hi causes, una de primera i gairebé definitiva és que el món del treball no sol aparèixer en el cinema. Només el dels artistes, els esportistes i els policies, convenientment idealitzat. Com consumeix les seves hores de feina aquest veí amb el qual ens topem de tant en tant a l'ascensor, no sembla motiu d'interès per al cinema. Fins al punt que, no ja el món de l'enginyer, sinó que el món obrer és limitadament, comptades vegades, representat en pel·lícules.

Ens fèiem aquestes reflexions tot buscant pel·lícules que poguessin formar part d'un hipotètic cicle en commemoració del 125^è aniversari de l'Associació d'Enginyers. Tan sols un parell de films de cinematografies exòtiques sobre enginyers una mica desclassats i en crisi de valors, a punt d'engegar-ho tot a rodar i canviar de vida; una sèrie de pel·lícules de l'Est sobre la naixença d'una conflictiva comunitat industrial, en les quals l'«enginyer» és l'aliat sense escrúpols del capital; potser, per què no?, algun curt-metratge de Buster Keaton farcit d'invents mesurats fins al més mínim detall: ¿algú recorda una millor organització científica del treball que la que proposava Buster Keaton a la casa mecanitzada de «L'espantaocells»?

Tot sumat... total... molt poc.

J.M. García Ferrer

“Fulls informatius” (2-1990)

L'enginyer i el cinema

La meua mare va ser clara, autoritària i, tenint en compte les seves dades de pertença, sincera. Em va dir: “Tu estudia Enginyers, i després faràs el que voldràs”.

Amb això va posar fi a uns dubtes insistents, just moments abans de la meua necessària inscripció, entre carreres tan dispars com Medicina, Dret, Químiques i Enginyers.

Una vegada finalitzada la carrera, vaig dibuixar el perfil de la col·locació somiada a la “Borsa de Treball” del Col·legi, i al cap de poc temps em van requerir que ampliés una mica l'àmbit de les meves possibles sol·licituds, si no volia veure'm en atur no registrat durant aproximadament 234 anys. Així ho vaig fer, conscient d'una claudicació, i tot seguit em van arribar tres o quatre possibilitats tangibles de treball. Després va canviar, però vaig començar la vida d'enginyer en una àrea en la qual m'havia promès a mi mateix de no posar-hi mai els peus...

Vull dir que la meua mare tenia al pensament, quan em va aconsellar, el món dels enginyers de fa uns quants anys, en els quals, essent el «senyor enginyer», ja havies caminat una distància llarguíssima. I que jo, per molt innocent que fos als meus 17 anys, no m'hauria d'haver tapat els ulls fins arribar a pensar que un enginyer seria contractat per no fer d'enginyer. Fins i tot sabent l'amplísim camp de mires d'aquesta professió, hi ha uns límits.

Punt u, doncs: un enginyer sol ser contractat per fer d'enginyer (encara que, com s'esdevé amb totes les feines i les professions sol·licitades per a aquests, poc tenen a veure els ensenyaments rebuts per a la consecució del títol amb allò requerit per la feina: ara hi vaig, aquí).

Preguntant als meus companys de feina i de professió, o repassant-ne les ocupacions, més d'un cop he detectat que

les equacions diferencials, l'àlgebra tensorial, els algorismes d'Investigació Operativa... han quedat arraconats a l'oblit per una bona dosi de sentit comú, certs intents lloables de planificació i —a tot estirar— alguna estadísticament complexa mitja aritmètica o —increïble— ponderada.

Aleshores, què queda de la formació d'Enginyer? Doncs potser allò que diu el tòpic, que vaig veient que pot ser veritat: una preparació per afrontar el que et caigui al damunt; una manera de pensar, un mètode de treballar... que m'ha anat molt bé, per exemple, per cursar una carrera, en res no semblant a l'Enginyeria, amb posterioritat.

En el món del cinema, són molts els realitzadors que van començar la carrera d'Enginyers i la van abandonar abans de completar-la (Buñuel, Saura, Drove, Martínez Lázaro, el recentment mort García Maroto...). Són més pocs els qui, havent-la acabada totalment, no s'hi han dedicat ortodoxament. Francesc X. Puig Rovira, en el Fulls Informatius núm. 51 (març 1989), parlava de «**Dedicacions no tècniques dels enginyers**». Jo em vaig quedar l'article per intentar d'ampliar-lo al seu dia amb la gent de cinema, bo i mirant d'arribar a cobrir una hipòtesi de partida, que constitueix el

Punt dos: al qui és enginyer se li nota en qualsevol altra activitat, inclosa el cinema, i no parlo d'allò de les ments quadrades...

La hipòtesi és difícilment demostrable, atès que gairebé no he trobat enginyers industrials que siguin directors cinematogràfics, i els pocs trobats no acaben de ser significatius (Bardem és agrònom; Pere Balaña, després del seu «El último sábado» va deixar de dirigir...). Però alguna cosa hi ha. Parlarem d'algun enginyer més pròxim:

— Lluís Racionero, que Puig Rovira assenyala a la seva llista com a assagista i novel·lista, podria per igualtat de mèrits quedar registrat com a cineasta, atès que ha realitzat curts-metratges («La fiesta de los locos») que han

recorregut amb un cert èxit fins festivals cinematogràfics internacionals. I en les seves reflexions, igual que en les de Salvador Pàniker, alguna cosa resta del «pòsit» enginyers.

— Joaquim Romaguera, movent-se en el camp editorial, ha dedicat la major part dels seus esforços a unes metòdiques recerca, classificació i difusió dels estudis, els textos i les dades cinematogràfics.

— Ramon Font, actual director de la Filmoteca de la Generalitat, de Catalunya, va participar en un —frustrat?— moviment de curts-metratgistes catalans a la darrera dels anys seixanta, i ell mateix va realitzar uns quants films allunyats de la carrincloneria en què han caigut els curts-metratges per aquests indrets.

— Martí Rom, el meu company del Cine-Club de l'Associació, a l'últim, pot ser clau per demostrar que la formació d'Enginyers és bàsica a l'hora de dur a bon port temes de coordinació tan complexa com l'edició de publicacions, l'organització de sessions o la realització de vídeos (treball en el qual, ho dic entre parèntesis, es va revelant un mestre; n'hi ha prou amb contemplar el recent "Català-Roca: Apunts", tretze meravellosos i condensats minuts/reflexió sobre el treball i l'obra del nostre fotògraf de capçalera). Si es té en compte que tota aquesta feina la desenvolupa durant dies festius i moments fora de l'horari habitual d'enginyer amb el qual guanya la sustentació de la seva família, potser caldrà convenir que ser enginyer dóna una base sòlida, però se li ha d'aplicar un bon coeficient de seguretat amb la forma de voluntat de ferro...

J. M. Garcia Ferrer

“Fulls informatius” (12-1990)

Un vídeo sobre la professió d'enginyer, per les escoles

Des del curs passat circula per les escoles catalanes un curiós ambaixador de la nostra professió. Es tracta d'un vídeo, produït pel Col·legi i Associació d'Enginyers, en commemoració del 125 aniversari d'aquesta darrera. El seu objectiu: donar a conèixer a què es dediquen els enginyers allí d'on han de sorgir les futures promocions.

El projecte va aparèixer en un moment en què la previsió de demanda superava àmpliament les expectatives d'inscripcions de nous alumnes. Pocs estudiants s'apuntaven a la carrera d'enginyers, i el seu desconeixement, la seva falta de *promoció*, eren apuntats com una de les causes fonamentals.

No sé si aquesta crisi que anem albirant per ja nombrosos símptomes, atribuïda, al més segur erròniament, als esdeveniments del Golf Pèrsic, ha torçat les previsions. En tot cas, l'esquer del vídeo és posat de llavors ençà i, segons les referències, reïx pel cap baix a no causar l'avorriment que solen provocar entre el seu auditori aquesta mena de coses. M'han arribat notícies de sessions que han tingut lloc en escoles a base d'aquest i altres vídeos. Davant la monolítica dutxa divulgativa que sol compondre qualsevol altre vehicle d'aquest tipus, **L'Enginyer Industrial, una professió de futur** té la virtut d'oferir prou informació, però d'una manera que no obliga els seus joves destinataris a submergir-se en un enutjós i avorrit terreny divulgatiu.

La clau de l'èxit es deu, sens dubte, a l'agilitat que confereixen totes les modernes tècniques àudio-visuals, que l'equip realitzador ha sabut imprimir en el seu vídeo.

Sobre un guió original d'Eusebi Casanellas, Martí Rom ha presentat (amb Llorenç Soler a la càmera i Joan Martí en tasques de producció i

postproducció) una àmplia panoràmica de l'espectre d'activitats dels enginyers, centrant-se bàsicament per al seu discurs —i heus aquí una de les aconseguïdes idees clau de posada en escena— en l'explicació dels enginyers que treballen en cinc àrees d'una gran empresa d'automòbils: Investigació (aquí disseny industrial), Organització, Informàtica (ens en parla una administradora de base de dades), Producció i Comercial.

El vídeo comença, amb un fons de música de Wim Mertens, mostrant fotos dels antics vapors, amb l'eix central que girava transmetent, per mitjà de corretges, energia a tota una sèrie de màquines disposades al llarg d'aquelles enormes naus. «*La sortida de la fàbrica*», dels germans Lumière, acompanya juntament amb altres imatges l'explicació de la conversió del taller en fàbrica, i la necessitat imperiosa de passar dels mecànics i els ferrers a tècnics amb formació científica. Santiago Riera, a la seu del Museu de la Ciència i la Tècnica de Terrassa, amb imatges intercalades de diverses màquines, parla de la història de la creació de la carrera d'enginyers.

Les maquinàries del mateix cinema, el quadre de la petita obrera al teler, les imatges d'industrialització de ni més ni menys que «*La línia general*» d'Eisenstein, amb tota la gran abundància de poder del cinema soviètic dins..., que precedeixen les explicacions dels cinc enginyers esmentats abans; una fugaç aparició posterior de «*The magnificent Ambersons*» (Orson Welles)..., deixen entreveure que darrera de la realització d'un vídeo tan professional com aquest hi ha una sensibilitat cinematogràfica, allunyada del *look* publicitari que, tot apareença, amb res al darrere si es grata una mica, sol constituir tot producte àudio-visual amb aquests objectius.

De sensibilitat cinematogràfica, sens dubte en té Martí Rom, des dels seus anys de cine-clubista a l'Escola d'Enginyers; com en té Llorenç Soler, temps enrera un dels cineastes independents interessants del país, avui càmera imprescindible de tantes produccions videogràfiques destacades.

És així que poden presentar-se imatges de peces de màquines, pura arqueologia industrial, suggerint tot un món al darrere, existint al seu voltant. O bé donar vida, entre les explicacions dels tècnics, a base d'una sèrie d'imatges animades per ordinador, a tot un món futur que ja és aquí.

Posa't a explicar el que és la professió d'enginyer i veuràs que no és gens fàcil. Els estudiants de les escoles que passin aquest vídeo es deixaran endur, per copsar la pluralitat de funcions de la carrera, per les explicacions de la banda sonora fonamentades en les fluides imatges, en diverses dimensions, que s'encreuen entre si..., per totes aquelles espresades possibilitats que presenta com a novetat el vídeo. A mi, personalment, me n'ha convençut un esquema, una senzilla sèrie de definicions presentades gradualment a la pantalla/ banda sonora: GINY - ENGINY - ENGINYER, atribuïdes finalment a Pompeu Fabra, del qual s'assenyala, entre parèntesis, que era enginyer industrial.
Chapeau!

J. M. Garcia Ferrer

“Fulls informatius” (5-1991)

La perspectiva infinita

«¡Dichoso tú, que, aun siendo ingeniero, has preferido inventar guisos a descubrir explosivos!»

«Enginyeria» i/o «Cultura»: una crònica personal

Sovint hi ha notícies que t'empaiten. Havia sortit del meu treball (d'enginyer, és clar!) i en connectar la ràdio del cotxe em va sorprendre amb un esdeveniment fins a cert punt proper: l'Albert Vidal, penjat des d'un helicòpter, dirigia a la manera d'un director d'orquestra una sèrie de grues, excavadores i altres màquines, en un curiós i estrany ballet; mentrestant, una música electrònica inundava l'espai. El locutor ens informà a continuació que això era una *acció* per celebrar l'acte de col·locació de la primera pedra del Teatre de l'Expo 92, a Sevilla. Amb el peu esquerre prement l'embragament per passar de tercera a quarta, un camí celeste em va dur a aquella altra «acció» que va fer l'Albert a casa nostra, a la Sala d'Actes del segon pis, pel desembre del 85, aquella *Conferència sobre el reciclatge dels residus urbans*. Era el quart any de les nostres «propostes» del cine-club.

Ambdues accions tenien quelcom en comú; jo parlaria de la coexistència (dir agermanament em sembla agosarat) entre la màquina/tècnica/enginyeria i la cultura. Aprofitant l'aturada en un semàfor, en moure el dial, una altra emissora em va dur la mateixa notícia. A la nit, les notícies televisives em vam permetre *veure* aquell ballet. I l'endemà el diari em va ampliar la informació amb un article de mitja pàgina.

La idea em donava voltes, la immediatesa de la notícia em duia a una certa reflexió sobre aquella conjunció. D'altres fets se m'amuntegaven a la memòria: pocs mesos enrera, també, l'Albert Vidal havia fet una altra *acció* en connectar les dues galeries de perforació del Túnel del Tibidabo. Deu fer un parell d'anys, *La Fura dels Baus* va fer aquella de despenjar-se (lligats amb cordes) per una paret mentre trencaven

amb les mans, els peus o colpejant amb els seus cossos, petites o grans bosses de pintura fins a aconseguir una mena de monumental quadre abstracte; era l'acte d'inici de l'edifici annex del Col·legi d'Arquitectes. I, anant més enrera en el temps, aquells vidres embrutats/pintats per Miró de la planta baixa (també) del Col·legi d'Arquitectes. Totes aquestes *accions* cerquen generar expectació, criden l'atenció dels mitjans de comunicació, pretenen una certa provocació per aconseguir la reflexió dels receptors. I, per damunt de tot, esdevenen notícia; una *notícia*, amb la qual aquelles entitats pretenen transmetre modernitat, participació amb la CULTURA (en majúscules!)... i fonamentalment: ideologia.

Algunes reflexions llançades al vent

Paral·lelament a aquestes consideracions, he cercat alguns textos que tenia per casa on analitzen o citen de passada aquesta relació que em preocupa: ENGINYER/CULTURA.

Arquitecturas de Ingenieros és un molt curiós llibre editat pel Ministeri de Cultura (l'any 80) sobre l'exposició del mateix títol que es va fer a Madrid, i que procedia del *Centre Georges Pompidou* de París. Em van atreure l'atenció una sèrie d'opinions generals sobre els enginyers que introduïen a la matèria concreta d'aquella exposició; per exemple deia: «*el ingeniero es a la vez un personaje complejo y ambiguo...*» (pàg. 20), o «*el ingeniero es pocas veces héroe principal de una obra literaria, sujeto de una biografía o tema de una reflexión sobre la sociedad. Se le encuentra en cambio, de vez en cuando, en la literatura para los jóvenes, donde se le caracteriza como un modelo de abnegación, de trabajo, tenacidad...*» (pàg. 23); també fa una mena de declaració d'intencions: «*a medida que la cultura se vuelve científica, y es inevitable que lo sea cada día más, más conviene que los ingenieros, dueños de este nuevo mundo, se fortalezcan de humanismo...*» (pàg. 22). Tot això em duu a avançar que la idea de l'enginyer no arriba globalment a la

societat: és una diversitat que tan sols és intuïda fragmentàriament (per la gent amb la qual convivim) per la pròpia experiència quotidiana; i, a més, vivim en un estat latent de confrontació ideològica entre la **Tècnica** i la **Cultura**. ¿El nostre treball és inserit dins de la cultura de la nostra època?, ¿generem elements de cultura de la nostra societat?

Aquesta preocupació *humanística* que reflectia aquell text, també la podem trobar en una conferència que va fer el President de l'Institut de la Ingeniería de España, José Alzugaray Aguirre, i que va reproduir el Fulls Informatius núm. 48 (desembre 88). Exposava que *«todo ello (la reflexió tecnologia-societat) nos lleva a la conclusión de que los dirigentes de la Ingeniería del siglo XXI han de ser eminentemente humanistas, volcados hacia la sociedad...»*; i després, continuava amb una visió molt crítica de l'enginyeria d'avui en dia dient que *«nos preocupa enormemente la baja acelerada en la formación lingüística de los jóvenes ingenieros. El mal, por desgracia, es general, y afecta también a otras profesiones. La gente ha perdido casi el hábito de escribir, maneja un vocabulario muy corto, la sintaxis utilizada deja mucho que desear, se inventa a troche y moche palabras pedantes y absurdas... El resultado es deplorable...»* (pàg. 15).

És un avís. L'especialització de la societat industrial, la immersió total en la nostra tasca quotidiana ens pot fer perdre de vista, allunyar-nos, de les inquietuds generals. La reflexió sobre la societat (el d'on venim, on som, on anem) no la podem deixar *sols* en mans de les disciplines humanístiques, dels treballadors del pensament. La realitat cada cop és més complexa, la cultura (com a expressió d'una societat) presenta diversos vessants que progressen interrelacionant-se, que conflueixen.

No ens podem aïllar. No hem de deixar que els qui es defineixen com a *humanistes* (els representants de la **Cultura**) ens aïllin, que ells mateixos es confinin en palaus sagrats.

L'enginyer, en general, no té molt bona premsa. Com diuen els manuals periodístics, *«no és notícia que un gos mossegui un home, però sí que un home ho faci a un gos»*. Es trenca una presa, hi ha seriosos problemes en una nuclear, algun desastre ecològic..., i el mot *enginyer* apareix irremeiablement en els titulars. En aquell llibre que esmentava anteriorment, *Arquitecturas de Ingenieros*, es reproduceix una opinió paradigmàtica de Simone de Beauvoir: *«el ingeniero representa al adversario privilegiado; encarcela su vida en el hierro y el cemento. Va derecho ante sí, ciego, insensible, tan seguro de él como de su educación, y tomando inexorablemente los medios por fines...»* (pàg. 24). És la projecció d'aquella lloança i alhora desqualificació de l'enginyer *cap quadrat*; servim per a unes molt determinades coses (i encara); per a les altres, no tenim opinió. I sovint ho acceptem.

En un suplement de *Educación* del diari *El País* (25-9-90), en un molt ampli article titulat *No quieren ser ejecutivos* es feia una anàlisi sobre aquells joves (molts, deien) que trien estudiar Geografia i Història, Filologia, Filosofia o Ciències de l'Educació. Parla que ara tenen unes millors perspectives de futur que uns anys enrera, perquè *«el mundo empieza a estar muy sensibilizado ante las consecuencias de una desaforada, casi exclusiva inclinación por el desarrollo tecnológico y la tantas veces mal llamada ciencia aplicada...»* i, a continuació, un parell de professors reivindiquen *«una recuperación del protagonismo que nunca debió perder la cultura humanística»*. L'article en qüestió acaba (pràcticament) contraposant aquests (*els humanistes*) amb els que pensen que *«el futuro es de los ejecutivos y de los ingenieros...»*.

Des de joves, en escollir la carrera que anem a estudiar (la nostra futura professió), se'ns presenta el dilema: Ciències (la tècnica) o Humanitats (el Pensament, la Cultura). I assumint-ho, perpetuem el progressiu distanciament.

Cultura?

Al principi s'acceptava que la **Cultura** venia conformada (fonamentalment) per les diverses disciplines humanístiques, i representada per les pràctiques artístiques que es produïen al si de la Pintura, l'Escultura, la Música, el Teatre... Durant aquest segle dues altres possibilitats s'han anat acceptant com a partícips d'un (més ampli) camp «cultural»: d'una banda, aquelles manifestacions arrelades en el costum dels pobles i sovint diferenciadores, com l'artesanía, la dansa..., tot allò que anomenem «cultura popular»; i, d'una altra banda, aquelles expressions artístiques que han nascut d'avenços tecnològics i que gradualment s'han anat diferenciant d'antics models establerts (creant codis, un llenguatge propi) com poden ésser la fotografia, el cinema i darrerament la televisió i el vídeo.

Mentre que al començament la fotografia agafava (copiava, millor dit) temes, i els mateixos codis iconogràfics de la Pintura, o bé el cinema posava en escena peces teatrals o adaptava novel·les, avui en dia veiem com algunes obres de teatre reclamen la presència del vídeo o que en les sales d'exposicions s'hi col·loquen «instal·lacions» amb multitud de monitors o circuits tancats de televisió.

De mica en mica, també, la Tècnica en si mateixa es va conformant com una matèria «cultural» (i no tan sols com a suport o vehicle dels nous mitjans àudio-visuals). Es creen museus de la Ciència i de la Tècnica tant des de les institucions públiques com privades, neixen seccions d'Arqueologia Industrial, es reclamen com a senyals d'identificació cultural d'una època les «colònies industrials», s'analitzen les modificacions en els hàbits i costums dels pobles produïdes per la màquina de vapor o l'ordinador.

La Generalitat, les Caixes, en les seves monumentals exposicions encara presenten molt diferenciades aquestes dues grans vessants Ciències/Humanitats. D'una banda, la màquina de vapor, els submarins o les holografies; i, d'una altra, el modernisme, Domènech i Montaner.

Totes dues han d'apropar-se, confluïr. S'ha de partir de la voluntat d'acceptar àmpliament el camp cultural, sense predominis d'uns vessants sobre d'altres, sense assumir papers directores al si de la societat. Si no, hi ha el perill de configurar dos col·lectius aïllats dins la nostra societat: els tècnics i els humanistes, reclamant-se ambós el paper de motor d'aquesta.

Cal treballar per a cercar la confluència i no l'exclusió dels altres, plantejant tasques interdisciplinàries que ens acostin a visions que desitgen ésser globals. Vivim el temps de la «diversitat», on la realitat canvia ràpidament. Al si de la mateixa societat gairebé conviuen passat, present i futur; i no hem d'aparcar cap «visió» de la societat. Nosaltres mateixos, cadascun, no podem caure en el perill de l'única especialització: cal ésser receptius a d'altres disciplines. Els arbres ens han de deixar (i ajudar a!) veure el bosc. Ens cal *entendre* primer i *desenvolupar* després (entesos al més àmpliament possible), aquesta societat on vivim.

Progrés industrial, nivell i qualitat de vida, reflexió i respostes col·lectives/individuals de (i sobre) la persona, són totes alhora part de la nostra (actual) vida.

En aquests moments en què el lleure va prenent com més va més importància, en què passa a esdevenir una activitat més de la persona, la cultura ocupa un primer pla en aquesta parcel·la. I comença a parlar-se d'una certa *enginyeria cultural* que adoptés les metodologies d'anàlisi de la primera i les components de síntesi de creació de la segona. D'això parlava un article de *El País* (4-2-90) que vam reproduir en el Fulls Informatius núm. 64 (maig 90). Em permetré reproduir-ne una frase: «*en conclusión, sería dar a la creatividad eficacia para potenciar aquélla*» (pàg. 3).

Estem condemnats a entendre'ns: a participar en un projecte ampli de la cultura, a assumir vessants culturals en el mateix procés industrial (per exemple: el disseny industrial), a...

Cloenda

M'agrada recordar que una de les més importants recopilacions de l'Art d'aquest segle ha adoptat la forma externa d'una «fàbrica»: el «Centre Georges Pompidou» de París. Configurant tot alhora una expressió artística.

*«¡Dichoso tú, que, aun siendo ingeniero,
has preferido inventar guisos a
descubrir explosivos! Quien sabe si
andando el tiempo te ensalzará la
posteridad sobre Krupp el de los
cañones, y Turpin el de la melanita.
Entre tanto, Dios me libre de ellos y
me conserve tu amistad».*

(Paraules reproduïdes per Joan Perucho en un article publicat a l'Avui del 12-10-90, amb el títol *Gandesa, la flor del món*).

Martí Rom